

שנינו בברייתא: ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד. רבי נתן אומר: שומעין דבריו של זה היום, וכשיבא חברו למחר שומעין דבריו.

במאי קמיפלגי במה תלויה המחלוקת אם שני העדים צריכים להעיד ביחד?

איבעית אימא — סברא, איבעית אימא — קרא.

ומבאר הגמרא: **איבעית אימא סברא: מר** תנא קמא **סבר: עד אחד — כי אתי בכואו להעיד, לשבועה אתי, הריהו בא לחייב שבועה, ואילו לממונא לא אתי**] עד אחד אין עדותו מספקת לחייב את הנתבע לפרוע מעות, אבל יש בעדותו "כח" לחייב את הנתבע להישבע להכחיש את העד, ונדרש מגזירת הכתוב], הלכך, כשמעיד זה לעצמו אינו מחייב ממון, וכן השני, ושניהם לא העידו על חיוב ממון, ואין לצרפם לחיוב ממון, כי לא העידו עדות ממון.

ואידך רבי נתן עונה על כך: אכן, אם אין לעד אחד עוד עד שני עמו, והנהו יחיד, אינו בא לממון אלא לשבועה, בניגוד לכאן שיש עד אחר המצטרף עמו, אלא שכל חסרונו שאינו נמצא "לפנינו" להעיד עמו, ומה בכך? **אטו, כי אתו בהדי הדדי** כשהם מופיעים ביחד, האם **בהד פומא קא מפהדי** מעידים פה אחד?

אלא, מצרפינן להו את עדותם כאחד. **הבא** נמי אף אם הופיעו בזה אחר זה **ליצרפינהו** אפשר לצרף אותם לכת אחת.

ואיבעית אימא קרא: באותו פסוק שהביאה הגמרא: "והוא עד או ראה או ידע", נאמר: **"אם לא יגיד ונשא עונו"**. היינו, תחילת הפסוק מדובר ב"ראיית" העדות, וסופו מדובר ב"הגדת" העדות.

וכדי לבאר מחלוקתם ב"קרא", צריך ל-2 להקדים ולומר:

דכולי עלמא בין תנא קמא ובין רבי נתן, סוברים **כרבנן דפלוני עליה דרבי יהושע בן קרחה** וסוברים ש"ראיית העדות" צריכה להיות כאחד, כמו שדרשו מהלשון יחיד והוא "עד".

והבא ב"הגדת העדות", **באקושי הגדה לראייה קא מיפלגי**, הם חולקים אם נלמוד הגדה מראייה בלימוד "היקש", היות וראייה והגדה כתובים באותו פסוק —

מר תנא קמא **סבר: מקשינן הגדה לראייה**, וכמו שראיית העדות צריכה להיות ביחד, כן הגדת העדות, ואילו **מר** רבי נתן **סבר: לא מקשינן**, ואף אם הצריכה התורה שראיית העדות תהיה ביחד, אין צורך שהגדת העדות תהיה ביחד.

ביחד — לדעת חכמים, או שדורשים "והוא ראה או ידע מכל מקום" — כדעת רבי יהושע בן קרחה. ועיין ב"ערוך לנר".

ואיבעית אימא סברא: לעיל בדך ט' א' הערה 4, מבואר היטב באריכות, עיין שם.

מה שאין כן הפסוק שדרשו בסוגייתנו שמדובר בקרבן שבועה, ובודאי מדובר בדיני ממונות, שהרי אין קרבן שבועה אלא בעדות ממון, ונאמר והוא "עד", על כך חולקים חכמים עם רבי יהושע בן קרחה אם דורשים "עד" שהם

הגמרא מספרת עובדא, לברר הלכה כדברי מי, האם כרבי יהושע בן קרחה או כחכמים החולקים עליו.

רבי שמעון בר אליקים היה משתקיד שוקד, מצפה ומחזר עליה **דרבי יוסי ברבי חנינא**, למיפמכיה שרבם רבי יוחנן "סמוך" את רבי יוסי ברבי חנינא, ולא קא מיסתייע מילתא ולא הצליח בכך.

יומא חד יום אחד, הוה יתיב [גירסת היד רמ"ה יתבין] ישבו רבי שמעון בר אליקים ורבי יוסי בר חנינא קמיה **דרבי יוחנן** לפני רבי יוחנן.

אמר להו רבי יוחנן לתלמידיו: **מי איכא** האם יש בכם **דידע** היודע להשיב, האם **הלכה כרבי יהושע בן קרחה**, או לא, אלא כחכמים?

אמר ליה רבי שמעון בר אליקים **לרבי יוחנן**: **דין ידע** זה — רבי יוסי ברבי חנינא —

יודע.

אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון בר אליקים: **לימא איזי** (16)! יאמר!

אמר ליה רבי שמעון בר אליקים לרבי יוחנן: **ליסמכיה מר ברישא** מקודם יסמכהו מורי!

סמכיה הסמיכו.

אמר ליה רבי יוחנן לרבי יוסי ברבי חנינא: **בני! אמור לי! ביצד שמעת?**

אמר ליה רבי יוסי ברבי חנינא לרבי יוחנן: **כך שמעתי!** **שמודה רבי יהושע בן קרחה** לרבי נתן, שכמו שרבי יהושע בן קרחה אינו מצריך ראיית העדות כאחד, כן אינו מצריך הגדת עדות כאחד.

אמר רבי יוחנן: **לזה הוצרכתי?** (17) וכי לזה הייתי צריך? ! הלא דברים פשוטים הם —

16. הגאון יעב"ץ גרוס: איזי, וה"חכמת מנוח" מפרש שהוא מלשון "אוהבי".

17. בביאור הדברים התקשו המפרשים: ומה אמנם רצה רבי יוסי בר חנינא לומר? ומה ראייתו? ואם יש לו ראיה משמועתו במה דחה אותה רבי יוחנן? איך העיד רבי שמעון בר אליקים שהגנו יודע?

ונביא אחרים מביאוריהם:

א. היד רמ"ה מבאר: רבי יוסי ברבי חנינא סבר לומר, כיון שרבי יהושע ב"ק סובר כרבי נתן, וכיון שהלכה כסתם משנה שסתמה דבריה כרבי נתן [לעיל ע"א] הרי שהלכה כרבי יהושע ב"ק.

וענה רבי יוחנן, רבי יהושע בודאי מודה לרבי

נתן, ולא היה לנו ספק בדבר, אלא שהסתפקנו אם רבי נתן מודה לרבי יהושע, כי יכול להיות שרבי נתן סובר שרק הגדה מותר בזה אחר זה, כיון שאינה עיקר העדות, ועוד שאי אפשר להם להעיד ביחד, ואף אם יעידו ביחד לא ישמע קולם בבית דין [תרי קלי לא משתמעין].

ומכך שהמשנה סתמה דבריה כרבי נתן, אין ראיה אם ההלכה כרבי יהושע בן קרחה, כי בהחלט יכול להיות שרבי נתן חולק על רבי יהושע בן קרחה.

ב. המהרש"ל מבאר: ולפי ביאורו, אדרבה, רצה רבי יוסי בר חנינא להוכיח שאין הלכה כרבי יהושע בן קרחה, והיינו, כיון שרבותיו דייקו לומר שרבי יהושע ב"ק סובר כרבי נתן, רצו בכך לומר — שאין רבי נתן מודה לרבי

יהושע בן קרחה.

אמר רבי הייא בר אבין אמר רב: הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בעדות קרקעות, עד אחד מעיד שבפניו הודה לו שקרקע זה שלו, וכן מעיד עד שני, **בין בעדות מטלטלין,** עד אחד מעיד שבפניו הלווהו מנה, וכן מעיד עד שני. ואף שיש מקום לחלק בין קרקעות למטלטלין, כמו שיבואר, אין מחלקין, והלכה כמותו בין בקרקעות בין במטלטלין.

עולא אמר: הלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות, היות והקרקע היא לפנינו ושני העדים מעדיין עליה, שניהם מעדיין "עדות" אחת, וה"עדות" מצרפתן, **אבל לא במטלטלין,** [כלומר, ממון או מטלטלין הניתנים להחלפה] כיון שעל "מנה" שמעיד עד זה — אין השני מעיד, והן שתי עדיות נפרדות.

השתא, עתה נדון: ומה "עיקר" העדות והיא **ראיה — בהדי הדדי אמר רבי יהושע בן קרחה לא בעינן,** אינה צריכה להיות ביחד, הגדה שאינה "עיקר" העדות, **מיבעיא האם הוצרך להשמיענו שרבי יהושע בן קרחה סובר שאינה צריכה להיות ביחד?!** [ולא הוצרכתי לשאול מה סובר רבי יהושע בן קרחה ב"הגדת עדות", אלא, האם ההלכה הראיות העדות כרבי יהושע בן קרחה או כחכמים].

ובכל זאת, אף שלא פשט לו את ספיקו, **אמר ליה רבי יוחנן לרבי יוסי ברבי חנינא: הואיל ועלית ברום מעלת "מוסמך" — לא תרד!**

כששמע רבי זירא עובדה זו, **אמר רבי זירא: שמע מינה: גברא רבא כיון דסמיך סמיך** (18).

הגמרא ממשיכה לדון האם הלכה כרבי

יהושע בן קרחה. והשיב רבי יוחנן, לא הוצרכתי לראיה שאין הלכה כמו רבי יהושע בן קרחה, דהלא הוא יחיד כנגד רבים, אלא דאם יש לנו "קבלה מפורשת" האומרת שהלכה כמותו, נסתמך עליה ונפסוק כמוהו אף כנגד רבים.

ורבי יוחנן רצה לפסוק כרבי יהושע, והיה משתוקק שאחד מתלמידיו יביא לו "קבלה מפורשת" שהלכה כמוהו, ומה שדייק רבי יוסי בר חנינא אינו "קבלה מפורשת".

ומה שרבותיו של רבי יוסי ברבי חנינא לימדוהו שרבי יהושע ב"ק סובר כרבי נתן, לא התכוונו אלא לומר שרבי יהושע "חייב" לסבור כרבי נתן, אבל לא לימדוהו "קבלה מפורשת" האם רבי נתן סובר כרבי יהושע בן קרחה. ולכן ביקש רבי שמעון בן אליקים להסמיך

יהושע בן קרחה.

והשיב רבי יוחנן, לא הוצרכתי לראיה שאין הלכה כמו רבי יהושע בן קרחה, דהלא הוא יחיד כנגד רבים, אלא דאם יש לנו "קבלה מפורשת" האומרת שהלכה כמותו, נסתמך עליה ונפסוק כמוהו אף כנגד רבים.

ורבי יוחנן רצה לפסוק כרבי יהושע, והיה משתוקק שאחד מתלמידיו יביא לו "קבלה מפורשת" שהלכה כמוהו, ומה שדייק רבי יוסי בר חנינא אינו "קבלה מפורשת".

ומה שרבותיו של רבי יוסי ברבי חנינא לימדוהו שרבי יהושע ב"ק סובר כרבי נתן, לא התכוונו אלא לומר שרבי יהושע "חייב" לסבור כרבי נתן, אבל לא לימדוהו "קבלה מפורשת" האם רבי נתן סובר כרבי יהושע בן קרחה.

ולכן ביקש רבי שמעון בן אליקים להסמיך

יהושע בן קרחה. והשיב רבי יוחנן, לא הוצרכתי לראיה שאין הלכה כמו רבי יהושע בן קרחה, דהלא הוא יחיד כנגד רבים, אלא דאם יש לנו "קבלה מפורשת" האומרת שהלכה כמותו, נסתמך עליה ונפסוק כמוהו אף כנגד רבים.

ורבי יוחנן רצה לפסוק כרבי יהושע, והיה משתוקק שאחד מתלמידיו יביא לו "קבלה מפורשת" שהלכה כמוהו, ומה שדייק רבי יוסי בר חנינא אינו "קבלה מפורשת".

ומה שרבותיו של רבי יוסי ברבי חנינא לימדוהו שרבי יהושע ב"ק סובר כרבי נתן, לא התכוונו אלא לומר שרבי יהושע "חייב" לסבור כרבי נתן, אבל לא לימדוהו "קבלה מפורשת" האם רבי נתן סובר כרבי יהושע בן קרחה.

ולכן ביקש רבי שמעון בן אליקים להסמיך

וניתן לכהנים.

אף לכהנים אסור לשוחטן עד שיפול בו מום – ממומי הקרבן הפוסלין אותו מקדושת קרבן. לכן, נחשדו הכהנים להטיל בו מום, ואסרו חכמים לשחוט בכור עד שיביא הכהן שני עדים המעידים שראו שנפל בו מום מאיליו בלי גרימת הכהן.

ואם הביא עד אחד המעיד שראה שנפל בו מום מסויים מאיליו, ועוד עד אחר המעיד שראה שנפל בו מום אחר, מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה ששני העדים מצטרפין להתיר את הבכור בשחיטה⁽¹⁹⁾.

ב. ובעדות קרקע, כמבואר לעיל, מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה.

ג. ובעדות חזקה, מי שמביא שני עדים המעידים שראוהו מחזיק בקרקע חבירו שלש שנים, אינו צריך להוכיח בשטר את טענתו שקנה את הקרקע או קיבלה במתנה.

ואם הביא עד אחד המעיד על שלש שנים, ועד אחר המעיד על שלש שנים אחרות, מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה ששני העדים מצטרפים לחזקת שלש שנים.

ד. וכן שבבן ובבת, בן ובת נחשבים

מדברי עולא משמע שחכמים חולקים על רבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות ובין במטלטלין, אלא שעולא הכריע – לפי דעתו – שהלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות, ואין הלכה כמותו [אלא כחכמים] במטלטלין.

ועל כך מקשה הגמרא מדברי אמוראים הסוברים שמעולם לא חלקו חכמים על רבי יהושע בן קרחה בקרקעות, והם מודים שהעדים מצטרפים.

אמר ליה אבוי לרבי חייא בר אבין: באמרך בשם עולא: **"הלכה"** כרבי יהושע בן קרחה, **מכלל דפליגי חכמים חולקים עליו!**

והאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע, ומעולם לא נחלקו עליו.

ועוד **תני רב אידי בר אבין כמסכתא נזיקין דבי קרנא** ששנה האמורא ששמו קרנא: **מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בהלכות אלו:**

א. בעדות בכור. בכור בהמה טהורה קדוש בקדושת בכורה מאיליו, משעת לידתו, אף שלא הוקדש בפה. ואף בזמן הזה שאין מקריבין אותו לקרבן, חלה עליו קדושה,

19. כן פירש רש"י.

שאפשר לברר אצל החכם, אם אכן התירו. התוס' חולקים על פירוש הראשון של רש"י, וסוברים שעד אחד נאמן להעיד שנפל המום מאיליו, ולא צריכים לכך שני עדים. ומוכיחים כן בראיות.

לכן מפרשים התוס', שאין מדובר על מום ולא על בכור בהמה, אלא על בכור אדם.

עוד פירוש מביא רש"י: עדים המעידים שחכם התיר לשחוט את הבכור, דהינו שבעיניו הוא מום המתיר את הבכור, ובלי עדים חשוד לשקר ולומר שהראהו לחכם.

ורש"י שולל פירוש זה, וסובר שאפילו עד אחד נאמן, ואפילו כהן, כי אינו משקר בדבר

אמוראים.

עולא אמר בעדות בן ובת שמצרפין עדות שני עדים. ודנה הגמרא על כך –

מאי שבכך ושכבת? מה ראו העדים כל אחד בפני עצמו, **אילימא** אם תאמר: עד אחד אומר: "ראיתי שערה אחת בנבחה בגב היד בין קשרי אצבעותיה", ועד אחד אומר: "ראיתי שערה אחת בכריסה" –

קשה, האם זה נקרא חצי עדות, הלא האי "**חצי דבר**" וחצי עדות?, כל עד ראה "חצי" דבר, שסימני גדלות הם ב"שתי" שערות, ואילו שער אחד אינו סימן, אלא חצי סימן, ואף אם נצרף את העדים להיותם כת אחת, בכל זאת "כת" זו אינם מעידים על סימן שלם.

ומתרצינן: **אלא**, עד אחד אומר: "ראיתי שתיים בנבחה", ועד אחד אומר: "ראיתי שתיים בכריסה", וכל עד ועד מעיד על "דבר שלם", שהיא גדולה, וכשנצרף שני העדים יצא לנו ש"שניהם" העידו דבר שלם.

הגמרא ממשיכה לדון אם ההלכה כחכמים או כרבי יהושע בן קרח.

רב יוסף מוסר שמועה אחרת משם רב וכן משם עולא, ולדבריו, אדרבה, עולא אמר הלכה כרבי יהושע בן קרח בין בקרקעות

"גדולים" לכל דיני התורה בהבאת שתי שערות בגופן. וצריכים עדות עדים להעיד על כך.

ואם עד אחד העיד שראה במקום מסוים בגוף, ועד שני מעיד על מקום אחר, מודים חכמים לרבי יהושע בן קרח ששני העדים מצטרפין להיות הבן והבת "גדולים".

ובכל אלו הטעם שחכמים מודים, הוא: כיון ששני העדים, אף שעדותם נפרדת, מכל מקום מעידים על דבר אחד, על הבכור שנפל "ברו" מום מאיליו, על הקרקע שהודה ש"זו" שלו, על הקרקע שישב "בה" שלש שנים, על "הבן והבת" שהביאו סימני גדלות.

ואינם חולקים אלא בזה אומר בפני הלווה מנה וכן העד השני, דכל עד מעיד על מנה אחר.

אלו דברי רבי אבא ורב אידי הסוברים שבקרקע לא נחלקו חכמים על רבי יהושע בן קרח, וקשה על עולא הסובר שאכן נחלקו?

ומתרצינן: **גברא אנברא קא רמית?**! האם נסתר דברי אמורא אחד מדברי אמוראים אחרים?! **מר** עולא **סבר**: פליגי חכמים חולקים, **ומר** רב אבא ורב אידי **סבר לא פליגי**, ואין להקשות סתירה בין שני

ועדות זו של האב צריכה להיעשות בפני שני עדים, כבכל דיני ממונות, שאם לא כן מי יאמין לו שאכן אמר כן האב. ובאה הברייתא לחדש שאף אם אמר כן בנפרד בפני עד אחד, וכן בפני השני – מצטרפים.

והיינו, שאמרה המשנה במסכת בבא בתרא, שהתורה נתנה זכות לאב להעיד על בנו שהוא הבכור ליטול בירושתו פי שנים, אף במקום שלא היה ידוע שהוא הבכור, ואפילו במקום שהיה ידוע שהוא אינו הבכור.

ובין במטלטלין, ואילו רב אמר הלכה כמותו בקרקעות ולא במטלטלין.

ולדבריו חילוק אחר יש בין קרקעות למטלטלין, והוא: בשלמא בקרקע לא צריכים ששניהם יראו או ישמעו ביחד, כיון שבנוסף שהם מעידים על דבר אחד, גם בעת "הגדתם" בבית דין יודעים שניהם שהם מעידים על דבר אחד, לכן "הגדתם" מצרפתם לכת אחת, ואפשר לדרוש על כך את הפסוק: "והוא עד", כמו שנדרש לעיל.

אבל במטלטלין, גם בעת "הגדתם" בבית דין אינם מעידים על "מנה אחד", ולא ראייתם ולא הגדתם הן ביחד. [אלא, הם מצטרפים בחשבון הסופי של "ידיעת בית דין", ואין זה צירוף של "עדות"].

אמר רבי יוסף: אנה אמינא אני אמרתי משמיה דעולא: הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין.

ורבנן דאתו שבאו ממחוזא [שם מקום] אמרי: אמר רב זירא משמיה דרב: בקרקעות — אין, כן הלכה כרבי יהושע בן קרחה, אבל לא במטלטלין אין הלכה כמותו⁽²⁰⁾.

הגמרא ממשיכה לבאר דעת רב.

רב אמר דבריו לטעמיה בהתאם למאמר אחר שאמר.

דאמר רב:

א. הודאה אחר הודאה, עד אחד אומר: בפני הודה לו על מנה באחד בשבת, ועד השני אומר: בפני הודה לו על המנה בשני בשבת.

וכן —

ב. הודאה אחר הודאה, עד אחד אומר: בפני הלוהו מנה באחד בשבת, ועד השני אומר: בפני הודה לו מנה בשני בשבת —

מצטרפי שני העדים להיות כת אחד לחייבו ממון, שישנה אפשרות לומר ששניהם מעידים על אותה המנה [ויבואר בהמשך].

אבל —

ג. הודאה אחר הודה עד אחד אומר: בפני הלוהו מנה באחד לשבת, ועד השני אומר: בפני הלוהו מנה בשני בשבת. וכן —

ד. הודאה אחר הודאה עד אחד אומר: בפני הודה לו על מנה באחד לשבת, ועד השני אומר: בפני הלוהו מנה בשני בשבת —

לא מצטרפי, היות ואינם מעידים על אותו המנה, כי המנה שהלוהו ביום שני אינו אותה המנה שהלוהו או שהודה לו עליו ביום שני.

ורב לשיטתו, וסובר: אף אם מבין שניהם יוצא "ידיעה חשבונית" לבית דין שאכן חייב לו מנה, אינה מספיקה לחייבו, אלא צריכים ששני העדים יעידו ב"פועל" על "אותו מנה".

הגמרא מבארת את ההבדל בין שני האופנים הראשונים שלדעת רב מצטרפים, לבין שני האחרונים שלא מצטרפים.

אשכחיה מצאו רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע. אמר ליה רב נחמן לרב

20. ונמצא שבין תלמידי רב ישנן שלש שיטות — מהי דעת רב.

הראשון אין לו ידיעה על הודאה על "אותו המנה".

וחזורת הקושיא, למה מצטרפין לדעת רב הסובר שכל אחד מהעדים צריך להעיד בפועל על "אותו מנה"?

תירץ לו רב הונא: ומוסיף, שמדובר עוד, דאחרי שהודה בפני עד השני — הדר אזיל חזר והלך ואמר ליה הלוא לקמא להעד שבפניו הודה בראשונה: "האי מנה דאודיי ליה קמך מנה זה שהודיתי לך עליו, אודיי ליה נמי כבר הודיתי עליו קמי פלוני".

ורק באופן זה אמר רב שהם מצטרפים.

אבל בסיפא לא שייך לומר כן. כי בהלואה אחר הלואה ודאי לא היה אותו מנה. וכך אם הלואה לו בשני — הריהו מנה אחר שעתה נותן לו, ואינו אותו מנה שאתמול הודה לו עליו.

אוקימתא זו והסבר זה התקבל על דעת רבי נחמן בר יצחק, ואמר ליה לרב הונא בריה דרב יהושע, ובירכו: תנוח דעתך על שהתנחת [שהנחת] את דעתי.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב נחמן בר יצחק: מאי ניהותא איך נחה דעתך —

דרכא ואיתימא או רב ששת שדה בה נרנא קצצה בגרזן, כלומר: השיב תשובה

הונא: מאי שנא מה שונה הלואה אחר הלואה, דלא שלדעת רב לא מצטרפים, היינו משום דמנה דקא חזי האי, המנה שעד אומר שראה, לא קא חזי האי לא ראה עד השני, וכן העד השני לא ראה המנה של העד הראשון.

ומה שונה מהודאה אחר הודאה שלדעת רב מצטרפין? הלא האי הודאה אחר הודאה, נמי, אינו ברור שהוא אותו מנה, ויתכן, כי אמנה על המנה דקא מודה קמי האי בפני עד זה — לא מודי קמי האי?

ואיזה חילוק מצא רב בין הלואה אחר הלואה שלא מצטרפין, להודאה אחר הודאה שמצטרפין?

תירץ לו רב הונא: אכן, אם הודה זה שלא בפני זה אינם מצטרפים, ומה שאמר רב שמצטרפים, מדובר, דאמר ליה הלוא להאי בתרא לעד השני: בהאי מנה דאודיי ליה קמך במנה זו שהנני מודה לך עתה עליו, אודיי ליה נמי כבר הודיתי עליו קמי פלוני לפני עד השני". ורק באופן זה אמר רב שמצטרפין, כי עתה הודה על אותו המנה.

אכתי תירוץ זה אינו מספיק, כי אף שבתרא ידע, השני שבפניו הודה מאוחר — יודע כי הנהו מודה על מנה שהודה עליו גם בפני עד אחר, מכל מקום, קמא, הראשון, לא ידע אינו יודע שהודה גם לפני השני, [ואף אם יאמר ש"עתידי" להודות בפני עד נוסף, מניין הוא יודע שאכן עשה כן], ונמצא, שעד

יהושע בן קרחה בין בקרקעות ובין במטלטלין. רב זירא משמיה דרב: הלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות אבל לא במטלטלין. (מהרש"א)

רב הונא אמר רב: מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע. רב חייב בר אבין אמר רב: הלכה כרבי

נוצחת⁽²¹⁾, והיא —

אם רב סובר שצריך שכל עד ידע בעדות חבריו, אם כן גם בהודאה אחר הלואה — שאמר רב שמצטרפין — מוכרחים לומר שמדובר, דוקא, באופן שבעת הודאתו בפני השני אמר לו: "מנה זה שהנני מודה לך עליו, יש עליו עד שראה את ההלואה", ואחרי כן חזר ואמר לעד הראשון שראה את ההלואה: "על מנה זה חזרתי והודתי בפני פלוני".

ויוצא מכך שבשני האופנים שאמר רב שמצטרפים, מדובר רק באוקימתא זו, וקשה, האם לא היינו הודאה אחר הלואה, כלומר, למה ליה לרב לכפול פעמיים להשמיענו שמצטרפים באופן זה.

[פירושו: (22) בשלמא אם היינו מחלקים בין "הודאה" ל"הלואה" מאיזה סברה שהיא, יש מקום להאריך ולפרש מתי מצטרפים ומתי אין מצטרפים. אבל, לפי אוקימתא זו אין שום חילוק בין הודאה להלואה, אלא, בין אם הודיע לכל עד שעדותו נאמרה או נראתה בפני עד אחר או לא, ולמה איפוא מאריך בשתי דוגמאות שהן בעצם אחת?].

ואיך נחה דעתך?

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב

נחמן בר יצחק: היינו דשמייע לי עלייכו הוא מה ששמעתי על בני עירכם שאתם אנשים משונים, דרמיותו דיקלי אתם קוצצים דקלים, וזקפיתו להו וחוזרים ונוטעים אותם, כלומר בונים וסותרים. וכן עשיתם לי, תירצתם לי את שמועתו של רב, וחזרתם וסותרתם אותה.

זו דעת רב המחלק בין הודאה אחר הודאה וכו', ולא נתבארה שמועתו —

ואילו נהרדעי [תלמידי שמואל] אמרי: בין הודאה אחר הודאה, בין הודאה אחר הלואה, בין הלואה אחר הלואה, בין הלואה אחר הודאה — מצטרפות.

כמאן? כרבי יהושע בן קרחה הסובר: עדות כזו שכל אחד ראה לעצמו מצטרפים בכל דיני ממונות⁽²³⁾.

הגמרא דנה בשני עדים בדיני ממונות שהכחישו זה את זה ב"בדיקות". והוא —

שנינו בפרק היו בודקין, שחוקרים את העדים ב"חקירות" וב"בדיקות".

חקירות: הן אותן שאלות ששואלים אותם — זה שלא בפני זה — על "מקום" ו"זמן" מדוייקים, שבהם אירע האירוע שעליו מעידים.

21. כן מפרש רש"י סוכה (יב א.).

22. על פי דברי המפרשים. עיין יד רמ"ה מהרש"ל מהרש"א תורת חיים וערוך לנר.

23. כתב היד רמ"ה [והובא בטור ושולחן ערוך סימן ל]: אף לדעת רבי יהושע בן קרחה שהודאה

אחר הודאה מצטרפין, היינו דוקא אם המלוה תובע שני מנים, והביא עד על מנה ועוד עד על מנה, אז מצטרפין. אבל אם המלוה תובע מנה אחד ועליו הביא שני עדים המעידים בשני ימים [אם נוכל לומר שאחד מהעדים טעה ביום, והדעת נותן לפעמים לומר כן אף בדיני נפשות, כמו שאמרה המשנה (מ א), נצרפם, ואם אין

בדיקות: הן שאלות ששואלים אותם — זה שלא בפני זה — על פרטי האירוע, שאם לא יתאימו, אז העדות "מוכחשת", ואינה עדות. בדיקות אלו נעשים בדיני נפשות, כדי לקיים מצוות "והצילו העדה", ולזכות את הנדון ממיתה.

אבל בדיני ממונות, הקילו חכמים, כאמור, לא להרבות בבדיקות⁽²⁴⁾.

סוגינתנו דנה במקרה שאכן הכחישו זה את זה בבדיקות.

חקירות אלו, מלבד מטרתן לאמת אמיתת העדות, יש להם מטרה נוספת, והיא: שתהיה אפשרות להזימם, כי אם אינם מעידים על "מקום" ו"זמן" מדויקים לא יוכלו להזימם, ולומר עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר, היות והעדים לא אמרו מקום וזמן. ואם לא יוכלו להזימם, היינו שהעדים אינם רוצים להתמודד, אין עדותם נאמנת.

לכן, על חקירות אלו אין מקילים כל כך בדיני ממונות, למרות שחכמים הקילו בדיני ממונות, מטעם נעילת דלת בפני לזין, [עייין שם].

מהגמרא, שאילו הוכחשו בחקירות — עדותם בטילה אף בדיני ממונות, ובדיני ממונות צריכים שהעדים יהיו עדות שאתה יכול להזימה.

והחידוש בדין זה הוא, שאף שחכמים בטלו דרישה וחקירה, מכל מקום אם הוכחשו בחקירות — עדותן בטילה.

ועיין בשפתי כהן (סימן ל"ג ס"ק ט"ז) המאריך להביא לכך ראייה, ואחת מראיותיו היא מסוגייתנו. וב"נודע ביהודה" (מהדורא קמא אבן העזר סימן ע"ב בסתירת ההיתר הראשון) חולק על הש"ך, וסובר דאף מן התורה שצריכים בדיני ממונות דרישה וחקירה, מכל מקום אין צדיקים שיהיו עדות שאתה יכול להזימה.

וסברתו היא: כיון שההלכה היא כרבי נתן בדיני ממונות [מן התורה] ששומעין דבריו של אחד היום והשני למחר, אין לשני עדים אלו צירוף לגבי דין הזמה, כיון שהעד הראשון יוכל לטעון שלא ידע שיבוא עוד עד, והוא בא לחייב שבועה, לכן אי אפשר להזימם.

ולדבריו, הטעם שבדיני ממונות אם הוכחשו בחקירות בטלה העדות, הוא כיון שבדיני נפשות הם חמורים יותר, כמו שאמרה המשנה (מ א), לכן מקפידים עליהם בדיני ממונות. אבל

אפשרות לומר שהאחד טעה: אין העדים מצטרפים, אף שמבין שניהם יוצא עדות על מנה.

והטעם: אם הלוח תובע מנה, למשל על הודאה שהיתה ביום אחד בשבת, הרי הוא בעצמו מכחיש את העד השני המעיד על שני בשבת, והשני שקרן, ואיך נצרפם.

האם באופן זה יצטרך הנתבע לישבע שבועה דאורייתא להכחיש את העד? הרמ"ה סובר, שנשבע.

וכתב עליו הרא"ש: לכאורה אינו צריך לישבע, כיון שלדברי התובע אחד מהעדים משקר, ואם כן הם עדות מוכחשת [והיא סוגיא הבאה] ואין כאן עדות כלל.

אבל — ממשך הרא"ש — אין זו עדות מוכחשת, דבשלמא אם היו שני העדים מעידים על מעשה אחד, אלא דמכחישין זה אם זה בהכחשה גמורה, אז העדים מוכחשין לגמרי, אבל כאן מעידין על שני מעשים, ואף שלדברי התובע אחד מהם שקרן, בכל זאת האחד דובר אמת, ומחייב שבועה.

24. וכתבו רש"י והיד רמ"ה, ומדייקים כן

העדות בבית דין.

ומה הקולא בדיני ממונות, הלא אף בדיני נפשות, אינה עדות מוכחשת?¹

והלא אמר רב הסדא: עד אחד אומר: "בסייף חרב הרגו", ואחד אומר: בארירן גרזן הרגו" — אין זה נכון אינה עדות מכוונת, כלומר, מתאימה, [מלשון הפסוק (דברים יג): והנה אמת "נכון" הדבר] ועדות מוכחשת היא.

אבל, אם אחד אומר: "כליו בגדיו של הרוצח או של הנרצח היו שחורים", ואחד אומר: "כליו לבנים" — הרי זה נכון, עדותן מכוונת, כלומר מתאימה, ומתקבלת בבית דין.

והנה, כליו כמו ארנקי, הם דברים חיצונים ואינם בגוף העדות, ומה רבותיה של דברי רבא שבדיני ממונות עדותן קיימת, הלא גם בדיני נפשות עדותן קיימת?

ומתרצינן: גברא אנברא קא רמית?! האם לא-א הנך מקשה סתירה מדברי רב חסדא על דברי רב יהודה.

רב יהודה חולק על רב חסדא וסובר שבדיני נפשות באחד אומר כליו שחורים והשני אומר לבנים, בטלה העדות, ובא להשיענו שבדוגמתה, בדיני ממונות בארנקי שחורה

והדבר ברור שאם הכחישו זה את זה בפרטים צדדים ומשניים שאין להם שייכות לגוף העדות, אין זה בגדר הכחשה, כשם שברור שאם הכחישו זה את זה בדברים עיקריים שבגוף העדות, הוכחשה העדות.

והגמרא דנה מהי הגדרת דברים עיקריים ומשניים. ויש בכך מקרים שונים וסברות שונות.

אמר רב יהודה: עדות המכחשת זו את זו בבדיקת — כשרה בדיני ממונות.

אמר רבא: מסתברא מילתיה מובנים דברי דרב יהודה — במקרה שעד אחד אומר: "ראיתי שמסר לו מעות בארנקי שחורה", ואחד אומר: "בארנקי לבנה", כיון שהארנקי אינה מ"גוף" העדות —

אבל, אם אחד אומר: "ראיתי שמסר לו מנה שחור"²⁵, ואחד אומר: "מנה לבן", —

אין מצרפין והם עדות מוכחשת, הואיל ומכחישים זה את זה בעיקר גוף העדות.

ותמהינן: וארנקי שחורה בדיני נפשות לא?! כלומר, האם כשיכחישו זה את זה אף ב"דיני נפשות" בדבר חיצוני שאינו בגוף העדות, וחיצוניותו מן גוף העדות תהיה כחיצוניות ארנקי שחורה, האם לא תתקבל

להזימן, ולכן בטלה העדות. אלא, שרש"י הביא דין הזמה ל"אות" ו"סימן" שחקירות חמורים הם.

25. שחור הוא מנה שהשחיר מחמת יושנו. יד רמ"ה.

בדיקות, שאף בדיני נפשות אם אחד אמר או שניהם אמרו: "איני יודע" אינם מוכחשים, לכן הקיל עליהם רב יהודה ושאר האמוראים בסוגייתנו.

ומה שכתב רש"י: "שאיין דין הזמה תלויה בהן", לא התכוון לומר — כדעת הש"ך — שאילו הוכחשו בחקירות חסר בהם האפשרות